

# Uzaktan Eğitim Sürecinde Eğitim Hakkının Kullanımı

## Use of the Right to Education in the Distance Education Process

İsmail ÖZALP\*

### Öz:

2020 yılında bir anda tüm dünyada etkisini gösteren Covid-19 salgını birçok ülkede salgın yayılım hızı ve ölüm oranları bağlamında olağanüstü bir hayat standardının oluşmasına sebep olmuştur. Salgın süresince devletler bir taraftan genel huzuru tesis etmeye yönelik vatandaşların haklarını korumaya çalışırken diğer taraftan da vatandaşlarının can güvenliğini korumaya yönelik birçok alanda kısıtlamalara gitmek zorunda kalmıştır. Toplum sağlığının korunması birinci öncelik olduğundan, sosyal hayattaki birçok hakkından feragat etmek zorunda kalan bireyler, toplu olarak içinde bulunulan eğitim atmosferinden de uzak kalmış, devletin sağladığı maddi ve teknolojik imkanlar ışığında eğitim hakkından faydalanmaya devam etmişlerdir. Fakat her ülkenin ekonomik, coğrafi ve sosyal şartları aynı olmadığından hem evrensel ölçüde bir eşitsizlik hem de yerel ölçüde bir hak kaybı yaşanmıştır. Ülkeler uluslar arası anlaşmalarla taahhüt ettikleri vazifeleri salgın sürecinde kendi vatandaşları ile eş güdüm içerisinde yerine getirmeye çalışsa da asıl başarı eğitim çalışanlarının gayreti ve sosyo kültürel düzeyi yüksek bilinçli ebeveynler kanalı ile sağlanmıştır. Vatandaşlarını erişilebilir ve işlevsel kaynaklara yönlendirmeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı da bu süreçte zorunlu birtakım önlemler almış ve tüm dünyada uygulanan uzaktan eğitim modelini örgün eğitimin her aşamasında tatbik etmiştir. Salgın dönemi uzaktan eğitim çalışmaları aynı zamanda eğitimin tüm paydaşlarına

\* Karadere Harmancık Ortaokulu Müdür Yardımcısı, Kahramanmaraş, Türkiye  
i.ozalp1209@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0835-7218.

kriz durumunda iş birliğinin ne kadar etkin sonuçlar doğurduğunu da göstermiştir. Teknolojinin kullanımında bilginin, cihazların ve internetin paylaşımı örgün eğitimin sürekliliğini sağlama noktasında bir mecburiyet haline gelmiş, veliler eğitim sürecinde aktif bir katılımcısı olarak gelişen teknolojiye yatırım yaparak uyum sağlamak zorunluluğunda kalmışlardır. Devletin muhafaza etmekle yükümlülüğü olduğu en önemli iki olgunun, eğitim ve sağlığın aynı zaman diliminde ve aynı noktada keşilmesi beraberinde birtakım maddi sıkıntıları beraberinde getirmiştir. İdari kadroların planlama ve yürütme işlevlerini yerine getirirken mevzuatın yanı sıra inisiyatif almak durumunda kalmaları eğitimin sürekliliği konusunda çerçeve hükümlerden ziyade mevcut imkanların geçerliliğini ortaya koymuştur.

**Anahtar Sözcükler:** Uzaktan Eğitim, Salgın, Eğitimde Fırsat ve İmkan Eşitliği

**Abstract:**

The Covid-19 epidemic, which suddenly took effect all over the world in 2020, caused an extraordinary standard of living in many countries in terms of epidemic spread rate and death rates. During the epidemic, states tried to protect the rights of their citizens to establish general peace on the one hand, and on the other hand, they had to make restrictions in many areas to protect the life safety of their citizens. Since the protection of public health is the first priority, individuals who had to renounce many of their rights in social life remained far from the educational atmosphere they were in, and continued to benefit from the right to education in the light of the financial and technological opportunities provided by the state. However, since the economic, geographical and social conditions of each country are not the same, there has been both a universal inequality and a loss of rights on a local scale. Although countries try to fulfill the duties they have undertaken with international agreements in coordination with their own citizens during the epidemic, the real success has been achieved through the efforts of education staff and conscious parents with high socio-cultural level.

The Ministry of National Education of the Republic of Turkey, which tries to direct its citizens to accessible and functional resources, has also taken some compulsory measures in this process and has applied the distance education model applied all over the world at every stage of formal education.

The distance education studies during the epidemic period also showed all the stakeholders of education how effective the cooperation in the crisis situation is. Sharing information, devices and internet in the use of technology has become an obligation to ensure the continuity of formal education, and parents have to adapt by investing in the developing technology as an active participant in the education process. The intersection of the two most important facts that the state is obliged to preserve, education and health, at the same time and at the same point, brought along some financial difficulties. The fact that the administrative staff had to take initiative in addition to the legislation while fulfilling their planning and execution functions revealed the validity of the existing opportunities rather than the framework provisions on the continuity of education.

**Key Words:** Distance Education, Epidemic, Opportunity in Education, Equal Opportunity

## Giriş

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını gündelik hayatın tüm şubelerini etkilediği gibi örgün ve yaygın eğitimin tüm aşamalarında da kendisini en sert şekilde hissettirmiştir. Diğer ülkelere nazaran ülkemize daha geç tesir eden salgın, başta sağlık sistemimiz olmak üzere ekonomimiz üzerinde de belirleyici bir unsur haline gelmiştir. Ekonominin sektörler üzerindeki destekleyici ve zorlayıcı etkileri düşünüldüğünde eğitim sistemimizin çağın gereklerine yeterince cevap veremediğini geride bıraktığımız yedi ay içinde gözleme şansımız olmuştur. Çünkü birçok ülke, henüz ortada bir salgın durumu görülmezken ekonomik ve teknolojik yeterlilikleri doğrultusunda bilişim sistemlerini ülkelerinin en ücra noktalarında işe yarar hale getirerek halkının hizmetine sunmuştur. Uzaktan eğitim genel bir ifade ile; dijital, görsel ya da yazılı iletişim kaynakları kullanılarak öğrencilerle doğrudan ve kimi zaman da aynı anda iletişime geçilebilen, zaman ve mekân unsurlarını içeren kısıtlılığı ortadan kaldırarak çok çeşitli öğrenme faaliyetini öğrencilerin kullanımına sunan planlanmış, tasarlanmış disiplinler arası biçimsel bir öğrenme faaliyetidir (Altıparmak vd., 2011). Uzaktan eğitimin toplumsal, ekonomik boyutta, bireysel anlamda ve eğitim sisteminin çeşitli kademelerinde birçok faydası bilinmekle birlikte bilhassa ekonomik anlamda bir takım zorluk ve sınırlılıkları da öne çıkardığı bilinmektedir. (Eygü ve Karaman, 2013). Uzaktan eğitimin en önemli işlevi; bilgiyi, çok kısa bir sürede eğitimci kanalıyla dünyanın birçok noktasına hızla ulaştırabilmesi ve anında geri dönüş alabilmesidir. Bunun yanında zaman ve mekân kısıtlaması bulunmadığından eğitimcilerin ve öğrencilerin motivasyonu üst düzeyde tutulabilir. Değerlendirmede kısmi eksiklikler bulunmakla birlikte objektif değerlendirmeler yapılabilir. Eğitim materyalleri noktasında yüz yüze eğitime göre daha dar çerçevede eğitim yapıldığı için düşük maliyet imkânı sağladığı söylenebilir (Dinçer, 2016).

Ülkemiz bugüne kadar çevirim içi eğitim hizmetlerini yalnızca özel sektörde, lisans ve lisans üstü seviyede ihtiyaca binaen kısıtlı bir kullanıcı sayısı ile kullanırken birçok Batı ve Uzak Asya ülkesi uzaktan eğitim faaliyetlerini örgün ve yaygın eğitimin bir parçası haline getirmiştir. Özel şirketlerin sertifika programları, personel yetiştirme süreci, üniversitelerin eğitim programları ve ölçme değerlendirme uygulamaları salgından çok daha önce işlevsel şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bizim bugün uzaktan eğitim sürecinde sınıfta kalmışlığımızın en önemli sebebi fırsat ve imkan eşitsizliğidir. Çünkü eğitim de diğer tüm sektörler gibi finansal bir altyapı gerektirmektedir. Covid - 19 sürecinde teknolojinin eğitime dahil edilme zorunluluğu devletin ve vatandaşın kesesine mali bir yük getirdiği gibi eğitim teknolojilerine hakim olmadığımızı da gün yüzüne çıkarmıştır. Aynı okulda görev yapan öğretmenlerin dahi teknolojik okur yazarlık düzeyi farklıyken ülkemizdeki sosyo-ekonomik dağılımın dengesizliğini düşünürsek başarısızlığımızı daha geniş bir pencereden net bir şekilde görme olanağına sahip olabiliriz.

Peki mesele sadece uzaktan eğitim sürecindeki teknolojik alt yapı yetersizlikleri, öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olmaması ya da velilerin ekonomik durumlarının yetersizliğinden ötürü evlerinde gerekli donanımları buldurmamaları mıdır? Yüz yüze eğitim bu süreçte ne kadar sağlıklı bir ortamda gerçekleştirilebilmektedir? İşte burada da yine ekonominin aşılmaz duvarları ile karşılaşyoruz. Kent merkezlerinde veli bağışları ve idarecilerin siyasi tercihleri ile ekonomik yönden desteklenen

okullar bakanlığın gerekli kıldığı hijyen şartlarını sağlayabiliyorken kırsaldaki ya da kalkınmada aynı şartlara sahip olmayan muhitlerdeki okullar ne yazık ki eğitim öğretim hakkını kullanmak isteyen öğrencilerine ve okul personeline gerekli ortamı sağlayamamaktadır.

### **Olağanüstü Hal Durumunda Devletin İşlevi Ve Sosyal Haklar**

Tehlike, düşman ve risk eğilimlerine göre biçimlenen olağanüstü hal uygulamaları kanun koyucu ile kanun koruyucu arasındaki ilişkinin karmaşıklaştığı dönemlerde daha hızlı kararlar alabilmek adına uygulanabilmektedir. Olağanüstü halin uygulanması ve devamı yönünde karar alabilmek aslında iktidar unsurlarının yönetim organları üzerindeki gücünün göstergesidir. (Öztan, Bezci, 2015: 161) Devlet akli öncelikli olarak devletin idaresine ilişkin bir akıl yürütme biçimi, düşünce silsilesi bütünüdür. Devlet aklının 'normal' akıldan temel farkı, devletin sosyal hayatta tabi olunan kurallarla yönetilemeyeceği, devlet yönetiminin kendi içinde tabi olacağı kurallar bütününe sıradan ilişkileri düzenleyen kurallardan ve müeyyidelerden farklı olduğu vurgusudur. Devlet aklının temel amacı, devletin bekasının sağlanması ve muktedir olanların konumlarını devlet ve millet adına muhafaza etmesidir. Mithat Sancar'ın işaret ettiği üzere "üstün otoritenin çıkarlarının bireysel, toplumsal veya ekonomik çıkarlardan ve temel etik ilkelerden önce geldiği" düşüncesi devlet aklının özünü oluşturur. (Sancar, 2012: 24-25)

Bilindiği gibi olağanüstü haller söz konusu olduğunda yürütme organının yetkisi, özellikle de takdir yetkisi genişler. Bu durumlarda, temel hak ve özgürlükler Anayasasının 15 inci ve 90 ıncı maddesi ile diğer mevzuat çerçevesinde sınırlanabilir. (Fendoğlu, 2017: 55) Anayasasının 15 inci maddesine göre, olağanüstü hallerde bile milletlerarası yükümlülükler ihlal edilemez; temel haklar durumun gerektirdiği ölçüde sınırlanabilir; yaşama hakkına, insanın maddi ve manevi varlığına ve vücut bütünlüğüne dokunulamaz; din, vicdan, düşünce ve kanaat açıklamaya zorlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; masumiyet karinesi zedelenemez (1982/15). 1961 Anayasası olağanüstü hali sadece deprem ve iktisadi buhran; sıkıyönetim sebeplerini ise savaş, isyan ve şiddet olarak nitelendirmişti. Oysa 1982 Anayasası, olağanüstü hale salgın hastalık ve şiddet kavramını da eklemiş, deprem, iktisadi buhran, salgın hastalık ve şiddet hallerinde Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun 6 aya kadar olağanüstü hal ilan edebileceğini belirtmiştir. 1982 Anayasasının 121 inci maddesine göre, şayet aşırı şiddet, isyan ve savaş belirtileri nedenleriyle kamu düzeni ciddi sarsılmışsa Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu 6 aya kadar sıkıyönetim ilan edebilir. Olağanüstü halle ilgili olarak belirtilen durumlarda, yetki Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan bakanlar kurulunda olup, bu durumlarda 6 aya kadar olağanüstü yönetim usullerinden birini (olağanüstü hal veya sıkıyönetim halini) ilan edebilir. Olağanüstü hal ilan edildiği gün, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi, Resmi Gazetede yayınlanır ve yine aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi, olağanüstü yönetim usulünü kaldırabilir, süreyi değiştirebilir veya gerektiğinde 4 ayı aşmayacak şekilde uzatabilir. Savaş halinde 4 aylık kayıt aranmaz. Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü hal ve sıkıyönetim hallerinde karar vermezden

önce, deprem ve iktisadi buhran hariç, Milli Güvenlik Kurulunun görüşünü de alır. Olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanabileceği veya durdurulabileceği, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü hal yönetim usulleri, 2935 sayılı (1983) Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenmiştir.( Tanör, Yüzbaşıoğlu, 2009:396) 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununa (1983) göre, “olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda” kararname çıkarılır, bu OHAL-KHK’leri RG’de yayımlanır aynı gün TBMM’nin onayına sunulur (2935/4). Olağanüstü hal süresince sokağa çıkmak sınırlanabilir, toplantılar ve araç seyri yasaklanabilir, kişilerin üstü ve araçları aranabilir, hüviyet taşıma zorunluluğu getirilebilir, gazete ve dergilerin basımı veya dağıtımı yasaklanabilir, sesle yapılan her tür yayım denetlenebilir ve yasaklanabilir, sinema filmleri yasaklanabilir, toplantı ve gösteri yürüyüşü yasaklanabilir, dernek faaliyetleri durdurulabilir (2935/11).

### Uluslar Arası Analaraşmalar Işığında Eğitim Hakkının Kullanımı

BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (BMİHEB)’nin 26. maddesinde kişilerin eğitim hakkı düzenlenmektedir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (BMESKHS)’nin eğitim hakkını düzenleyen 13. maddesinin de eğitim hakkının düzenlenmesine paralel olduğunu görmekteyiz. BMESKHS’nin eğitim hakkını tanzimi ve sınırlarının belirlenmesi biçiminde dikkati çeken ilköğretimin zorunlu ve parasız olması gerektiği; ortaöğretimin çeşitlendirilmesi, mesleki ve teknik eğitime yer verilmesi ve bunların açık ve erişilebilir olması gerektiği; yükseköğretimin herkese açık, erişilebilir, kişisel yetenekler temelinde düzenlenmiş ve tedricen parasız olarak yaygınlaştırılması gerektiği; yeterli bir burs sisteminin kurulması gerekliliği; eğitim personelinin maddi koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi gerektiği hususlarıdır. Bunların yanı sıra 13. Maddede dikkat çeken diğer bir konu da eğitimin diğer bütün hakların gerçekleşmesi ve barışçıl bir dünya düzeni için öncelikle sağlanması elzem görülen bir hak olduğudur. Türkiye, eğitim hakkını düzenleyen 13. maddenin 4. ve 5. paragraflarına çekince koyarak, bu maddelerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 3., 14. ve 42. maddeleri çerçevesinde yorumlama hakkının saklı olduğunu ilan etmiştir. Bahsi geçen bölümler ebeveynlerin çocuklarına kendi inançlarına uygun dini ve ahlaki eğitim verme hakkı ile birey ve kuruluşların eğitim kurumu kurma ve yönetme özgürlüklerini içermektedir. Bunun yanında Türkiye, -asında çok sayıda devlet gibi-BMESKHS’nin, bireysel şikâyet ve soruşturma usulünü öngören ek protokolü de kabul etmemiştir.(Schrijer, 2020: 842)

Devletlerin ekonomik ve sosyal şartlarının farklılık arz edebileceği bilinmekle birlikte, tüm bu hakların ve devlet yükümlülüklerinin kapsamını belirlemek açısından ise dört kıstas belirlenmiştir. Bu kıstaslar mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyum sağlayabilmedir. Genel kanaate göre; mevcudiyet, taraf devletteki eğitim kurumlarının ve eğitim programlarının yeterli sayıda ve etkin olması anlamına gelmektedir. Bu açıdan bir eğitim kurumunun yalnızca binasının mevcut bulunması kafi gelmemekte; binaların eğitime elverişli, işlevsel, iki cinsiyet için de eşit sıhhi tesisatı ve temiz içme suyu olan, kütüphane, çeşitli araç-gereçler, eğitim materyali, bilgisayar ve diğer gerekli olan teknolojik donanıma sahip yapıda olmaları gerekmektedir.

Elbette mevcudiyet şartı kapsamında sadece binalar değil, eğitim personelinin de yeterli ücretten istihdam ediliyor olmaları hakkın kapsamında değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda eğitim çalışanlarının çalışma koşulları ve ücretleri ile ilgili hoş olmayan durumlar, öğrenciler açısından bir eğitim hakkı ihlalinin ortaya çıkaracaktır. Erişilebilirlik, eğitim kurumunun ve programlarının anlaşmaya taraf devletin yargı yetkisi içinde olan herkes için erişilebilir olması anlamına gelmektedir. Erişilebilirliğin üç yönü mevcuttur. Bunlardan ilki, eğitim kurumunun ulaşılabilir ve elverişli bir coğrafi konumda bulunması gibi güvenli fiziksel erişilebilirliktir. Uzaktan eğitime geçilmesi gündeme geldiğinde ise, uzaktan eğitime modern teknoloji yoluyla erişim de fiziksel erişilebilirliğin kapsamına girmektedir. Örneğin bu açıdan Covid-19 salgını nedeniyle uzaktan eğitime katılım engeli olan öğrenciler açısından eğitim hakkının ihlalinin ortaya çıkartacak durumlar söz konusu olabilir. İkincisi ekonomik erişilebilirliktir. Eğitimin tüm vatandaşlar için maddi açıdan sahip olunabilir olması gerekmektedir. Bu açıdan yüksek okul ücretleri yine eğitim hakkının ihlalinin ortaya çıkartacaktır. Üçüncüsü ise eğitimin ayrımcılık gözetmeden, hem yasal olarak hem de fiilen herkes ve özellikle dezavantajlı gruplar için erişilebilir olmasıdır. Kabul edilebilirlik, eğitimin biçiminin ve içeriğinin, müfredatın ve öğretim metotlarının ebeveynler tarafından (nitelikli, kaliteli ve kültürel açıdan uygun nitelikte olması) kabul edilebilir olmasıdır. Bu açıdan eğitim, 13. maddenin ilk paragrafında belirlenen temel hedeflere uygun tasarlanmalıdır. Uyarlanırlık ise, eğitimin değişen evrensel ve toplumsal ihtiyaçlara ve öğrencilerin gereksinimlerine yanıt verebilecek esneklikte olması anlamına gelmektedir. Bütün bu ölçütler ise, “öğrencilerin en yüksek yararı” ilkesi minvalinde uygulanmalıdır. Devletlerin eğitim hakkı ihlalleri ise icrai (fiiller ile) olabileceği gibi ihmali de (alması gereken tedbirleri almamasından kaynaklı) olabilir. (Schrijer, 2020: 844)

Elbette Genel Yorumda devletlerin mali kaynaklarının elverdiği ölçüde eğitime ilişkin belli uygulamaların icraata geçirilmesi dikkate alınmakla birlikte, devletlerin derhal yapabileceği, örneğin eğitimde her türlü ayrımcılığı önlemeye yönelik tedbirler de yer almaktadır. Eğitim hakkının muhafaza edilebilmesi için alınacak her türlü tedbirin ise, “kesin, somut ve hedef odaklı” olması gerekmektedir. Eğitim hakkının ileriye dönük ya da giderek artan biçimde gerçekleştirilmesi (progressive realization), devletlerin 13. maddenin hayata geçirilmesi için, “mümkün olduğunca hızlı ve etkili bir şekilde ilerleme” biçiminde belirli ve sürekli bir sorumluluklarının olduğu anlamına gelmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin en güncel 30 Nisan 2020 tarihli ve 25 No.lu Genel Yorumu da bu doğrultudadır. Bilimsel ilerleme ile ekonomik, sosyal, kültürel haklar arasındaki ilişkiye değinen Genel Yorum, özellikle bilimsel ve teknolojik gelişmelerin, sağlık, eğitim ve gıda haklarına olan etkisinden söz etmekte ve devletlerin bilimsel ve teknolojik gelişmelerden toplumu eşit faydalandırmasına özen göstermesi gerektiğini belirtmektedir. Devletler, fikri mülkiyet ve patent düzenlemelerini, insanların eğitim, sağlık ve gıda hakkı ile ilişkilendirerek gerçekleştirmelidir. Bu açıdan, eğitim hakkı açısından, eğitim materyali ve gerekli teknolojiye sahip olabilmek herkes için eşit olarak sağlanmalı, herkesin erişebileceği makul bir ücretten sunulmalı, kişilerin fikri mülkiyet ve patent haklarının korunması kadar, toplumun bu bilimsel buluş, eser ve teknolojik gelişmelerden adil bir biçimde faydalandırılması da önemlidir. Bu noktada Türkiye’de Covid-19 süresince çeşitli ulusal ve uluslararası veri tabanlarının, çevirim içi kitap ve ders materyalinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere ücretsiz olarak erişime açılmış olması önemli bir uygulamadır.



Çocuk Hakları Komitesi, Covid-19 salgını nedeniyle Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf devletlerin dikkat etmesi gereken önemli noktalara dikkat çekmiştir. Komite'nin 8 Nisan 2020 tarihli açıklamasında devletlerin özellikle, uzaktan ya da çevirim içi eğitimin, mevcut eşitsizliklerin daha da ilerlemesine yol açmamasını ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin yerini almamasını garanti etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Özellikle, ebeveyn desteği görmeyen ya da göremeyen ve internet ile teknolojiye sahip olmayan çocuklar için, öğretmen desteğinden yararlanabilecekleri alternatif çözümler uygulamaya geçirilmelidir. Yine aynı belgede, hijyen standartları ve sosyal mesafe kurallarına uymak kaydı ile çocukların günde hiç olmazsa bir defa açık havada ebeveyn ya da eğitimcilerin kontrolü altında aktivite yapabilmelerine olanak tanınması ve televizyon vb. görsel medya araçlarında çocuk-dostu kültürel-sanatsal aktivitelere yer verilmesinden söz edilmektedir. Çocuklar ile ilgili alınacak önlemlerde onların da görüş ve önerilerini dikkate alarak, ne olup bittiğini idrak etmelerini sağlayacak biçimde, karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Almanya'da kimi eyaletlerde, çeşitli acil hizmetler ve sağlık alanında çalışanların çocuklarının bakımı için, çocuğun en yüksek yararı ilkesine atıfla çeşitli önlemler alınmıştır. Bunlar arasında gündüz bakım evlerinin ve kreşlerin çekirdek elemanları ile ve adı geçen alanlarda çalışan ebeveynlerin çocukları ile sınırlı olmak kaydıyla, az sayıda (en fazla 10'a kadar değişebilen) çocuğa hizmet vermesi düzenlenmiştir. (Schrijer, 2020: 846)

### **Eğitim Hakkının Anayasal Dayanağı ve Kullanımı**

Eğitim hakkı, devletin vatandaşlarına tanıdığı bir lütuf olmaktan ziyade ideal vatandaş modelinin oluşturulmasını, yasaların muhafazasını ve devletin savunmasını gerektiren insan tipinin oluşturulmasını sağlayan bir zorunluluktur. Devlet vatandaşlarına verdiği eğitim hizmetleri ile bugünün işleyişini sağladığı gibi geleceğinin de yatırımını yapar. Çünkü hangi çağda olursa olsun, teknolojik gelişmeler hangi merhalelere ulaşırsa ulaşsın devletin işleyişini ve planlamasını gerçekleştiren itici güç vatan daştır. Eğitim hakkının sarsılmaz, temel bir hak olarak tüm dünyada kabul görmesi, eğitim faaliyetlerinin insanın beden ve ruh yapısını tüm yönleriyle geliştirebilmesinden ileri gelir. İnsanların günün gereklerine uyarak sosyal bir donanıma sahip olmaları ve anayasadaki legal çerçeve dahilinde özgür bir birey olmaları ister istemez devlete eğitim hizmeti zorunluluğu yüklemektedir.

Eğitim Hakkı'nın, 1948 Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinde, cinsiyet, ırk, etnik yapı ve ulus gibi ayrımları gözetmeksizin her bireyin hakkı olduğu açıklanmıştır. Pek çok uluslararası bildiri ve anlaşmada diğer insan haklarının önkoşulu olarak eğitim hakkı yer almaktadır. İnsanların temel hak ve hürriyetlerini ilgilendiren uluslar arası belgelerde belirtildiği gibi, eğitim hakkı, devletin eğitimi gerekli kılan maddi ve manevi olanaklarını tüm vatandaşlarına eşit ve işlevsel bir şekilde parasız sağlamasını gerekli kılmaktadır. Örgün ve yaygın eğitimin bütünü, maddi durum, ırk, cinsiyet, dil, din, mezhep, politik görüş, gibi ayrımlara girmeden herkese sağlanmalıdır. Eğitim hakkının icrasında günün gereklerine cevap verebilen bir program ile devletin mevcut imkanlarını eğitim kadrosunun hizmetine sunan bir anlayışın hakim olduğundan emin olunmadan hakkın tam anlamı ile uygulandığından söz edemeyiz. Toplumdaki zenginlik ve kaynakların eşitsiz dağılımının engellenmesi, eğitime sağlanan maddi

kaynakların arttırılması, doğum kayıtlarının doğru ve eksiksiz,, kültürel farklılıklara saygı, ayrımcılığa neden olan normların bertaraf edilmesi ve yetişkin eğitiminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılmasının gerçekleştirilemediği toplumsal şartlarda, eğitim hakkının gerçekleştirilmesi sağlanamaz.(Gök,2004)

Anayasada devletin eğitim ve öğrenim hakkı ile ilgili “ödevi” 42. maddeyle düzenlenmiştir. Bu düzenleme, “Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler” başlığını taşıyan Üçüncü Bölüm’de yer almıştır. Madde kenar başlığı, “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” biçimindedir. 42. maddenin metni şöyle:

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.”

“Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.”

“Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre. Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.”

“Eğitim ve öğretim hürriyeti. Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.”

“İlköğretim, kız erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.”

“Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar. Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.”

“Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.”

“Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece, eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.”

“Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır.”

1982 Anayasası'nın 42. maddesi, eğitim ve öğrenim hakkı yönünden önemli “ilkelere” ve “sınırlamalar” da getirmektedir. İlerde ayrıca incelenecek olan bu kuralların başlıklarıyla şöyle:

1. Öğrenim hakkının kapsamının yasayla düzenlenmesi;
2. Eğitim ve öğretimin, Atatürk devrim ve ilkeleri doğrultusunda yapılması;
3. Eğitim ve öğretimin çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre yapılması;
4. Eğitim ve öğretimin. Devletin gözetim ve denetiminde yapılması (m.42/111);
5. Eğitim ve öğretim özgürlüğünün. Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacak biçimde kullanılması;
6. Eğitim ve öğretim kurumlarında eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme etkinlikleri dışında eylem ve etkinlikler yapılmaması ve bu etkinliklerin “her ne suretle olursa olsun engellenmemesi”;



7. Eğitim kurumlarında Türk vatandaşlarına Türkçeden başka “anadil” öğretilememesi; Yabancı dil öğretimi ile yabancı dille eğitim ve öğretimin yasayla belirlenmesi; Uluslararası antlaşma hükümlerinin saklı tutulacağı.(Altun-ya,2003)

### **Türk Milli Eğitiminin Amacı Temel İlkeleri ve Yasal Dayanakları**

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün bireylerini;

1. Atatürk devrimlerine ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milli-yetçiliğine bağlı, Türk milletinin ulusal, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, eğilim ve yeteneklerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle yaşama hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB,2000).

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri;

**I – Genellik ve eşitlik:** Madde 4 – Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

**II – Ferdin ve toplumun ihtiyaçları:** Madde 5 – Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

**III – Yöneltilme:** Madde 6 – Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. (Değişik: 16/8/1997 - 4306/3 md.) Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir. Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metodlarından yararlanılır.

**IV – Eğitim hakkı:** Madde 7 – İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

**V – Fırsat ve imkan eşitliği:** Madde 8 – Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

**VI – Süreklilik:** Madde 9 – Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

**VII – Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği:** Madde 10 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/2 md.) Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir. Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

**VIII – Demokrasi eğitimi:** Madde 11 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/3 md.) Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

**IX – Laiklik :** Madde 12 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/4 md.) Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

**X – Bilimsellik:** Madde 13 – Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir.

**XI – Planlılık :** Madde 14 – Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insan gücü - istihdam ilişkileri dikkate

alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir. Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir. Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

**XII – Karma eğitim:** Madde 15 – Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

**XIII – Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği:** Madde 16 – (Değişik: 25/6/2009-5917/17 md.) Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir. Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işletilmesi veya işletilmesi kampüs yönetimince yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler, kampüsün ortak giderlerinde kullanılır. Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkrada belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir. Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynı ve nakdî bağışları kabul edebilir, maddi katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan açık alan, kantin, salon ve benzeri yerleri işletirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz.

**XIV – Her yerde eğitim:** Madde 17 – Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.(MEB,1973)

### **Covid-19 Kapsamında Alınan Tedbirlerin Eğitim Hakkının Kullanımına Etkisi**

İnsan topluluklarının bir araya gelerek ortak bir kanaat ile oluşturdukları devletin başlıca kuruluş vazifesi vatandaşın can güvenliğini emniyet altına almaktır. Bu pencereden salgın sürecini incelediğimizde devletin almış olduğu tedbirlerin vatandaşların birçok hakkını kısıtlayıcı mahiyette olduğunu görebiliriz fakat olağanüstü durumlarda devlet, vatandaşın sosyal, siyasi ve kişilik haklarında kısıtlamaya giderek can güvenliği ve özel mülkiyeti koruyucu geçici sert tedbirler alabilir. Bu tedbirler en eski çağlardan beri devletin kuruluş felsefesini temellendiren uygulamalardır.

### **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesi**

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Eğitim ve öğretim, Devletin başlıca gelen ödevlerindedir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. Devlet, okur - yazarlığı yaygınlaştırmak için gerekli tedbirleri alır. Temel eğitimin ilk kademesi olan ilköğretim, öğrenim çağındaki kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve temel ve orta eğitim Devlet okullarında parasızdır. Devlet, genel, meslekî ve teknik eğitim ve öğretimi, kalkınma planları hedef ve doğrultusunda, millî iktisadın, sanayi, tarım ve hizmet kesiminin ihtiyaçlarına uygun olarak düzenler ve denetler. Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okullarıyla erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitim ve öğrenime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılmak için gerekli tedbirleri alır. Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine çıkmalarını sağlamak amacıyla gerekli yardımları yapar.”

Yukarıda yer alan anayasal hak, devletin eğitim konusunda yüklendiği vazifeyi açıkladığı gibi vatandaşın haklarını hangi sınırlar içerisinde kullanabileceğini belirtmiştir. Burada altı çizilmesi gereken husus hakkın bütünüyle askıya alınması ya da ortadan kaldırılması değil salgın süreci içerisinde vatandaşın can güvenliğini muhafazası ve genç neslin sağlıklı bir şekilde salgın dönemini atlatarak mevcut imkanlar dahilinde minimum düzeyde de olsa eğitim hayatına devam ettirilmesidir. 10 Eylül 2020 tarihinde “Çocuklar bizim vatanımızdır.” Şeklinde bir açıklama yapan Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk aslında vatana kast edebilecek her türlü olumsuz durum karşısında eğitim hakkının kısıtlamalara tabi olabileceği gerçeğini belirtmiştir. 2019-2020 Eğitim öğretim yılı ikinci döneminde mart ayında başlayan uzaktan eğitim sürecinde vatan kabul edilen çocukların yuvası olan okulların kapatılması radikal bir karar olmakla birlikte halk sağlığı açısından da devlet için elzem bir tedbirdir. Çünkü bir arada bulunan ortamlarda salgının yayılma hızını hesaba katacak olursak ortak aktivitelerde bulunan ve dört duvar arasında günde ortalama altı saat bir arada bulunan bir çocuk nüfusunun hasta olma ve hastalığı taşıyarak salgının seyrini hızlandırma riskine de şahit olmuş oluruz. Milyonlarca öğrencinin taşıması olası virüs mikrobuyla doğrudan ailelerini de etkileyeceğini düşündüğümüzde ortak kullanım alanları olan lavaboların, kantinlerin, masaların, spor ve müzik gereçlerinin, okul servislerinin tamamıyla geçici bir süre kullanım dışı bırakılması kangren olan uzvun kesilmesi pahasına hastanın hayatının kurtarılmasına denk bir tutumdur. Çünkü salgın karşısında halihazırda milyonlarca öğrenciye ve eğitim çalışanına uygulayabileceğimiz, onların can güvenliğini sağlayarak asgari düzeyde de olsa örgün ve yaygın eğitimi devam ettirebileceğimiz bir eylem planımız henüz o tarihlerde bulunmamaktadır.

Okulların kapatılıp uzaktan eğitim sürecine geçilmesiyle başlayan ve ardından 2020-2021 Eğitim Öğretim yılında seyretilmiş öğretim modeli ve kimi bölgelerde salgın öncesindeki gibi yüz yüze tam eğitim öğretimin başladığı Covid-19 ışığında Türk Millî Eğitiminin almış olduğu tedbirleri ve yapmış olduğu çalışmaları anayasal hak bağlamında değerlendireceğim. Bu değerlendirme sürecinde Millî Eğitimin temel ilkelerini ve amaçlarını da göz önünde bulunduracağız. Aşağıda vereceğimiz

çalışma başlıkları Mart 2020 itibarı ile Milli Eğitim Bakanlığının salgın sürecindeki resmi duyurulara resmi internet sitesinden yapmış olduğu haberlere ve kırsal bölge devlet okullarının mevcut durumlarına dayanmaktadır.

**a-Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü,** valiliklere “Okul Servis Araçlarında Hijyen Uygulaması” konulu yazı göndererek okul servis araçlarının sürekli dezenfekte edilmesi gerektiğini bildirdi. Dezenfekte edilen alanda, risk ve tehlike farkındalığını oluşturacak standart uyarıcı işaret ve levhaların kullanılmasının, servis şoförlerinin, korona virüs ile kişisel hijyen ve araç temizliği hakkında bilgilendirilmesinin yararlı olacağı belirtilen yazıda, Sağlık Bakanlığınca hazırlanan broşürlerin görünür yerlere asılmasının sağlanması ve okul servis aracı şoför ve rehber personelinde olası hastalık belirtileri hissedildiğinde sağlık kuruluşuna başvurmaları gerektiği kaydedildi. 16 Mart 2020

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu içerisinde yer alan ikinci bölümdeki Türk Milli Eğitiminin Temel İlkelerinden “fırsat ve imkan eşitliği” ilkesi doğrudan bağlantılı olan bu tedbirde taşınmalı eğitim yoluyla eğitim öğretime devam eden kırsal bölgedeki öğrencilerin salgına karşı korunması amaçlanmıştır. Kırsal bölgede öğrenim gören öğrenciler taşınmalı eğitim yoluyla gün içerisinde iki defa birçok arkadaşıyla aynı servisi kullandığı için şehir merkezinde hiçbir araç kullanmadan ya da ailesinin özel imkanları ile okula gidip gelen öğrencilere göre daha büyük bir risk altında bulunmaktadır. Bakanlık, servislerin hijyen kurallarına uyması noktasında zorunluluk getirmesi tüm ülkede öğrencilerin sağlığını koruma adına önemli, gerekli ve faydalı bir tedbir olmuştur.

**b-İlkokul, ortaokul ve lise öğrencileri için TRT-EBA TV ile Eğitim Bilişim Ağı üzerinden uzaktan eğitim başladı.** Bakan Selçuk, ilk derste öğrenci ve velilere seslendi. 23 Mart 2020

Okulların salgın ve artan vaka sayıları sebebiyle tatil edilmesini takip eden süreçte bakanlık vakit kaybetmeden uzaktan eğitim ile eğitim öğretimin devam edeceğini duyurdu. Bakanlığın almış olduğu bu karar Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesinde: “Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” kaidesi ile doğrudan örtüşmektedir.

**c-Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk,** şu anki veriler ışığında 7 Haziran 2020’de yapılacak LGS kapsamındaki merkezi sınavda öğrencilerin yalnızca birinci dönem müfredatından sorumlu olacaklarını duyurdu. 26 Mart 2020

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkelerinden hem “ferdin ve toplumun ihtiyaçları” hem “fırsat ve imkan eşitliği” hem de “yöneltme” ilkesiyle doğrudan bağlantılı olan bu tedbirde öğrencilerin ihtiyaçları ve mevcut durumu göz önünde bulundurulmuştur. Maddi imkansızlıklar, teknolojik araç gereç yetersizliği ve uzaktan eğitim platformunun yetersiz kapasitede olması uzaktan eğitimin planlanan hedeften uzak kalmasına sebep olmuştur. Şehir merkezindeki öğrenciler maddi durumları ölçüsünde uzaktan eğitimden faydalanabilirken ekonomik düzeyi daha düşük olan çevrelerde bilgisayar ve tablet ihtiyacı hasıl olmuş, kırsal bölgede ise internet altyapısı olmaması sebebiyle hükmen mağlup olunmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı bu sebeple tüm öğrencilerin aynı planlama ve aynı zaman çizelgesi ile yüz yüze eğitim gördükleri süreyi esas alarak

sınav konularının kapsamını birinci dönem ile kısıtlı tutmuştur. Aynı zamanda LGS öğrencilerin ileriki öğrenim hayatlarını ve meslek seçimlerini de doğrudan etkilediği için bakanlık bu konuda tüm öğrencilerin eş güdümünü esas almıştır.

**d-**Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı'na (İOKBS) girecek öğrencilerin de buldukları sınıfların birinci dönem müfredat ve kazanımlarından sorumlu olacağını açıkladı. 6 Nisan 2020

Yukarıdaki maddede belirttiğimiz sebeplerin yanında bursluluk sınavının doğrudan maddi imkanlardan yoksun olan başarılı öğrencileri himaye etmek ve onları desteklemek olduğunu düşündüğümüzde Millî Eğitim Bakanlığı'nın almış olduğu tedbirin anayasamızın eğitim ve öğrenim hakkıyla ilgili 42. Maddesinde yer alan "Devlet maddi imkanlardan yoksun olan başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar." kaidesiyle doğrudan örtüştüğünü söyleyebiliriz.

**e-**Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, Uzaktan Eğitim Yakından İlgi Seti'ne "Kriz Durumunda Oyun" başlıklı yeni bir kılavuz eklediklerini belirterek, "Kriz durumlarında oyunun iyileştirici bir rolü vardır. Çocukların kaygı ve korkuları ile baş edebilmelelerine, normale döndüğünü hissetmelerine, rahatlamalarına ve moral düzeylerinin yükselmesine yardımcı olmaktadır." dedi. 19 Nisan 2020

Hazırlanan eğitim setiyle ve bu sete yapılan eklemeye bakanlık, 1739 sayılı Türk Millî Eğitimi Temel Kanunu genel amaçlar başlığı altında ifade edilen "Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;" amacına hizmet eder bir çalışma ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

**f-**Ziya Öğretmen ile Eğitim Buluşmaları Kahramanmaraş'a konuk oldu. Meslektaşları, salgın sürecinde her bir öğrenciye ulaşmak için ürettikleri çözümleri Bakan Selçuk ile paylaştı. Bazı özel konularda uzaktan eğitime devam edilmesini isteyen öğretmenlere Selçuk, "Uzaktan eğitimi önümüzdeki yıllarda da Türk eğitim sisteminin olağan bir parçası olarak yapmak için yeni bir proje çalışmasının içindeyiz" yanıtını verdi. 6 Haziran 2020

Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un yapmış olduğu bu açıklama ancak sos ekonomik düzeyi yüksek çevrelerde yankı bulacaktır. Günümüz şartlarında bir evde en az iki öğrencinin eğitim hayatına uzaktan eğitimle devam edeceğini düşünürsek her eve birden fazla bilgisayar ve birden fazla teknolojik eğitim aracı gerekecektir. Yapılan bu açıklama ülke gerçeğini yansıtmamakta olup her öğrencinin eşit şartlarda devlet okullarında eğitim alabilmesi için gerekli altyapı çalışmaları ivedilikle yerine getirilmelidir.

**g-**Salgını önlemek için Türkiye'de tüm okullarda ve üniversitelerde yüz yüze eğitime mart ayında ara verildiğini hatırlatan Selçuk, "Ve kapanıştan sadece bir hafta sonra ulusal TV kanalımız ile iş birliği içinde üç TV kanalı ile uzaktan öğretime ve çevirim içi öğrenme platformumuz ile de temel eğitim ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik çevirim içi öğrenime başladık. 27 Haziran 2020



Diğer çevirim içi eğitim araçlarıyla kıyaslandığında televizyona erişimin daha kolay olduğunu düşünürsek TRT kanallarının ücretsiz bir şekilde yayın yapması eğitim öğrenim hakkı açıklayan “Eğitim ve öğretim, Devletin başlıca gelen ödevlerindedir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.” açıklamasıyla uyusmaktadır.

h-Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, TRT EBA TV kanallarında başlayan ve 28 Ağustos’a kadar sürecek yaz okulunun, öğrenciler, öğretmenler ve aileler için “keyifli ve öğretici” içerikler sunduğunu bildirdi. 29 Haziran 2020

Fırsat ve imkan eşitliği açısından olduğu gibi aynı zamanda TRT kanallarında yapılan eğitimin denetlenebilir olması bakımından önemlidir. TRT EBA TV yayın akışı canlı olmadığı için gerekli düzenlemeler yapılabilir, hata payı en aza indirilebilir. “Eğitim ve öğretim, Devletin başlıca gelen ödevlerindedir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.”

1-2019-2020 eğitim ve öğretim yılının birinci dönemi itibarıyla tüm derslerden başarılı olmalarına rağmen toplam devamsızlık süresini aşanlar, devamlı öğrenciler gibi işleme tabi tutularak mezun edilebilecekler. Birinci dönem puanı oluşmasına rağmen başarısız dersleri olup devamsızlık nedeniyle sınıf tekrarı durumunda olan lise son sınıf öğrencileri de başarısız oldukları derslerden sorumluluk sınavlarına girerek başarımları halinde mezun olabilecekler. 8 Temmuz 2020

Süreklilik maddesini destekler nitelikte olan bu karar öğrencilerin hem bir üst öğrenim kademesine geçmesini engellemeyecek hem de mesleki kariyerine başlayacak öğrencilerin önünü açacaktır. “Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir”

i-Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, “Okulum Temiz Belgesi” için binlerce okulun başvuru yaptığını belirterek “Hepsinin kontrolleri yapıldıktan sonra hangi okulumuz gerçekten hazırdır buna bir bakacağız ve sonrasında da buna devam edeceğiz.” Ayrıca kılavuz yayınladıklarını, öğrencilere ve velilere, yönetici ve öğretmenlere yönelik bilgilendirme rehberleri hazırladıklarını hatırlattı. Okulların denetlenmesi konusunda 2 bin denetmenin eğitim aldığını aktaran Selçuk, böylece okulların hazır olup olmadığı konusunun ortaya konulduğunu anlattı. Bakan Selçuk, hazır okullar için belge düzenlendiğini de belirterek, “Biz bununla okulların temiz olmasını, okulların hijyen denetiminin sağlıklı yapılmasını teşvik etmeye çalışıyoruz. Her bir okula standart koyuyoruz ki her bir okul nereye nasıl ulaşılabilir, nerede problemleri var, bu problemler nasıl giderilebilir? 19 Ağustos 2020

“Okulum Temiz Belgesi” Covid-19 salgını sürecinde bizzat öğrenciyi, eğitim personellerini ve yardımcı hizmetlileri ilgilendiren çok önemli bir çalışmadır. Bu belgenin amacı salgın sürecinde tüm okulların standart bir dezenfeksiyon çalışmasına tabi tutularak okul sınırları içersinde salgın tehdidinin önüne geçmektir. Bunun için okuldaki mevcut riskler sıralanır, bu riskleri ortadan kaldıracak planlamalar hazırlanır, iş bölümü ve görevlendirme taahhütnameleri personelin tamamına tebliğ edilir,

herkes kendisine tebliğ edildiği üzere tedbirini alır, hijyen çalışmalarına ortak olur. Okulun tamamı salgına karşı öğrencileri ve personeli bilgilendirici, uyarıcı levhalarla donatılır, çöp kovaları, mutfak, mescit, sınıflar, atık alanları ve öğretmenler odası salgın tedbirleri kapsamında kullanılır. Buraya sıraladığım çalışmalar kağıt üzerinde mükemmel bir tedbir ve eylem planı olarak gösterilebilir fakat uygulanması oldukça güçtür. Okulların ödenek durumu göz önünde bulundurulursa bu eylem planına göre okuldaki tüm çöp kovalarının basmalı (pedallı) çöp kovaları ile değiştirilmesi gerekmektedir. Sadece çöp kovası üzerinden mali bir değerlendirme yapacak olursak orta ölçekli bir okulun tüm sınıf, lavabo ve koridorlarında yer alan çöp kovalarının istenen standartlarda getirilmesi dahi ortalama iki bin liralık bir bütçeyi gerekli kılmaktadır. Lavabolardaki sabunluklar, gider borularının değiştirilmesi, peçete sarfiyatı, maske ve dezenfektan kullanımı, dijital ateş ölçer cihazların satın alınmasını da eklediğinizde ortaya çıkan mali yük bu okulun senelik ortalama gelirinin bir hayli üstünde olduğunu görürüz. Bakanlık bu konuda okullara ödenek yardımında bulunmakta fakat ayrılan ödenek ile “Okulum Temiz Belgesi'nin” zorunlu tuttuğu çalışmaları dört dörtlük yerine getirmek bir hayli güçtür. Milli Eğitim Bakanlığı vatandaşın eğitim ve öğrenim hakkını anayasaya uygunluk yönünden başarılı bir şekilde teslim etmekte fakat uygulama noktasında birçok riski de beraberinde getirmektedir.

**j-Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı'nın, Türkiye genelinde uzaktan eğitim yoluyla başlatılması dolayısıyla Çankaya Muazzez Karabağ İlkokulu'nda düzenlenen törende, İstiklâl Marşı ve saygı duruşu sonrasında ilk ders zilini çaldı. 31 Ağustos 2020**

**k-Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, evlerinden uzaktan eğitime katılma imkanı olmayan öğrencilerin Eğitim Bilişim Ağı'ndan faydalanmalarını sağlamak için okullar ve kurumlarda EBA destek noktaları oluşturduklarını belirterek, “81 ilimizde şu anda 1420 EBA destek noktası kurulmuş durumda. Bu sayı çok yakın bir zamanda 5 bin 200'e çıkarılacak.” dedi. 2 Eylül 2020**

Anayasamızdaki 42. Maddede yer alan ve kimsenin eğitim öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağını belirten hususla doğrudan bağlantılı olan bu girişim aynı zamanda evinde gerekli teknolojik materyali olmayan öğrenciler için de “fırsat ve imkan eşitliği”ni sağlayacak bir uygulamadır. Bilhassa kırsal bölgede evlerde internet alt yapısı olmadığı düşünüldüğünde öğrencilerin en yakınındaki EBA destek noktasında canlı derslerini takip imkanı bulmuştur. Fakat hazırlanan EBA destek noktalarının tümünde aynı standardın sağlandığı söylemek güçtür. Çünkü birçok okulda akıllı tahta bulunmamakta, akıllı tahtası olan okulda akıllı tahtalarda internet bağlantısı bulunmamakta. Bunun yanında bilgisayar laboratuvarı olmayan okul sayısının çokluğu ve bilişim öğretmeni sayısının yetersiz olduğunu düşündüğümüzde EBA Destek Noktası uygulamasının kağıt üzerinde başarılı ve iyi niyetli, uygulama noktasında ise birçok eksikliği gözler önüne serdiğini söyleyebiliriz.

**l-Okuma yazma sürecindeki özel gereksinimli öğrencileri yakın ilgi ve özel materyallerle desteklemek için yeni kaynaklar sunduklarını belirten Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, 6 kitaptan oluşan “Ses Temelli Okuyorum Yazıyorum” setinin öğretmenler için hazırlanan özel kılavuzuyla birlikte öğrencilerin yüz yüze eğitim sürecini büyük ölçüde kolaylaştıracağına dikkat çekti. 14 Eylül 2020**

Devlet, okur - yazarlığı yaygınlaştırmak için gerekli tedbirleri alır. Temel eğitimin ilk kademesi olan ilköğretim, öğrenim çağındaki kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur. Okur yazar olmanın hem ödev hem de hak olduğunu göz önünde bulundurursak yüz yüze eğitimden uzak kalan 1. Sınıfların bu yolla okur yazar olmalarının desteklenmesi gerekli ve başarılı bir tedbirdir.

**m-**Millî Eğitim Bakanlığı, okul öncesi ve ilkokul 1. sınıf öğrencilerinin maske, sosyal mesafe ve kişisel hijyen koşullarını daha kolay bir şekilde içselleştirip yeni normale eğlenceli bir şekilde uyum sağlayabilmeleri için “Temassız Oyunlar Kitabı” hazırladı. “Bu kitabı tasarlarken okulların açılacağı ilk günü hayal ettik. O ilk günün çocuklar için ne kadar önemli olduğunu biliyorduk.” ifadesini kullanan Bakan Ziya Selçuk “Amacımız, çocukların yaşamlarındaki en önemli dönemlerden biri olan ilkokula başlamalarını sağlıklı ve mutlu bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır. Bunun için oyunun gücünden yararlandık.” dedi. 17 Eylül 2020

Oyunla eğitim son dönemlerde bilimsel olarak yararı ispatlanmış çağdaş bir eğitim modelidir. Maske, mesafe ve hijyen kurallarının büyüklere dahi benimsetilmesinde güçlükler yaşandığını düşünürsek 1. Sınıf öğrencilerine bu yaşta kazandırılacak bir becerinin ileriki yıllarda olası bir salgın durumunda neslin devamı ve halk sağlığının korunması açısından son derece önemli ve doğru bir tedbir olduğunu söyleyebiliriz.

**n-**Trt Eba Kanallarında Yeni Yayın Dönemi Başlıyor. Türkiye’de televizyonun ulaşmadığı çok nadir bölge olduğunu dile getiren Selçuk, televizyona erişemeyen çocuklara tedarik noktasında çaba sarf ettiklerini ve mesafe de aldıklarını kaydetti. Selçuk, her çocuğun okuldaki derslerini TRT EBA’dan izleme imkânına sahip olduğunu, her öğrencinin ihtiyacını karşılayacak içeriğin TRT EBA’da yer aldığını belirterek öğrencilere ve öğretmenlere ayrıca EBA internet desteği de verildiğini dile getirdi. 18 Eylül 2020

Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un özellikle TRT EBA TV vurgusu yapması aynı sınıf düzeyindeki tüm öğrencilerin eş güdüm içerisinde ortak ve standart bir eğitim alması gerekliliğini ön plana çıkardığını söyleyebiliriz. Televizyona dahi erişemeyen ailelerin ve birden fazla öğrenci bulunan hanelerdeki yoksunluğun yaratacağı sıkıntı düşünülürse TRT EBA TV yayınlarının eşitlikçi bir tutum sağlayacağını görmekteyiz.

**o-**Millî Eğitim Bakanlığınca, okullarda yüz yüze eğitim, seyreltilmiş uygulamalarla anasınıfı ve ilkokul 1’inci sınıflarda haftada bir gün olacak şekilde başlatıldı. 21 Eylül 2020

Okul öncesi eğitim, ileriki dönemlerdeki eğitim kademelerini destekleyici bir süreçtir. Bunun yanında çalışan annelerin ülke ekonomisine desteği düşünülürse okul öncesi eğitim konusunda atılan adımları hem pedagojik hem de ekonomik olarak düşünebiliriz.

**ö-**Yüz yüze eğitimde ikinci aşama başladı. Köy okullarında öğrenci sayısına bakılmaksızın bütün köy okullarının açık kalması için bir mevzuat tedbiri aldık. Bu bağlamda da bütün köy okullarımızın ilkokul ve ortaokullarının açılıyor olmasının sevinci içindeyiz. Valiliklerimiz bünyesinde il hızıssihha kurulları, il ve ilçe milli eğitim kurulları okullarımızın açılışı, kapanması ihtiyaçları konusunda bir gayret içindeler. 12 Ekim 2020

Köylerin seyrek nüfuslu olması ve köy okullarının sınıf mevcutlarının azlığı bu tedbiri kolaylaştıracak bir etmendir fakat akademik düzeyi yüksek sınav kaygısı yoğun yaşanan şehir merkezindeki veli ve öğrenciler için eşitliğe aykırı bir durum olarak nitelendirilebilir. Çünkü LGS'ye köy okulundaki 8.sınıf öğrencisi yüz yüze eğitimle hazırlanabilecekken şehir merkezindeki öğrenciler uzaktan eğitimle sınav sürecini tamamlayacaklardır. Salgının seyri göz önünde bulundurularak ilerleyen tarihlerde alınacak kararlar ışığında köy ve şehirlerdeki öğretim faaliyetlerinin uzaktan ya da yüz yüze olabileceği değişkenlik gösterebilecektir. Nitelikli eğitim hakkı bağlamında, Covid-19 salgını nedeniyle okulların 2019-2020 eğitim-öğretim yıllarının bahar yarısı başarı değerlendirme ölçütleri ve okullardaki derslerin devamına ilişkin konular tartışılabilir. Ülkemizde salgın nedeniyle Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği- OÖİEKY (RG 26.07.2014-29072) ve Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği-OKY (RG 07.09.2013-28758.) bazı hükümleri değiştirilerek, zorunlu tedbir olan uzaktan eğitimde ve bunlara ilişkin telafi eğitiminde puanla değerlendirme yapılamayacağı (OÖİEKY, md. 33/4 ve 5; OKY ek md. 2/5) düzenlenmektedir. Yine OÖİEKY'ye 8 Mayıs 2020 tarihinde eklenen ek madde 1'de: *"...eğitim ve öğretime ara verilmesi ve sadece bir dönem puanının bulunması durumunda; bu puanın sınıf geçme puanının altında kalıp kalmamasına bakılmaksızın 4 üncü, 5 inci, 6 ncı, 7 nci ve 8 inci sınıflardaki tüm öğrenciler bir üst sınıfa geçmiş sayılır. Bu durumda derslerin bir döneme ait dönem puanları yılsonu puanı olarak sayılır. Oluşan bu yılsonu puanı, ağırlıklı puan, yılsonu başarı puanı ve ortaokul başarı puanı (OBP) hesaplanmasında da kullanılır. İlkokul 1 inci, 2 nci ve 3 üncü sınıflarda eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapıldığı dönemde başarı durumu değerlendirilen öğrenciler bir üst sınıfa geçmiş sayılır. Ancak ilkokullarda velinin yazılı talebi doğrultusunda sınıf tekrarı yaptırılabilir."* hükmü yer almaktadır. Bu hususta incelenen Almanya'da eyaletler arasında bir yeknesaklık bulunmadığı görülmektedir. Kimi eyaletler bu dönemin sonunda Türkiye'dekine oldukça benzer biçimde sınıf tekrarının bu yıl ile sınırlı olmak kaydıyla hiçbir biçimde söz konusu olmayacağını ve puanlandırma yapılmayacağını düzenlerken; kimi eyaletler de uzaktan verilmiş olsa da bu dönemin sonunda elde edilen başarının yalnızca son sınıflar için söz konusu olabileceğini ya da okul açıldığında yapılacak sınıf ödevlerinin puanlanabileceği ve öğretmenler heyeti aracılığıyla sınıf tekrarının söz konusu olabileceğini öngörmüştür.(Schrijer, 2020: 850)

## Sonuç ve Öneriler

Tüm dünyada 2020 senesinin kış aylarından beri 21. yüzyılın en can alıcı krizlerden birine maruz kalmıştır. Bir anda ortaya çıkan Covid-19 salgını hayatın tüm subelerine etki ettiği gibi insan faktörünün ilk sırada olduğu eğitim-öğretim alanını da şüphe yok ki olumsuz etkilemiştir. Normal şartlar altında demokratik ülkelerde vatandaşlara sunulan eğitim hakkının bu dönemde kısıtlanmasına ilişkin tartışmalar ve eğitime erişimin kimi zaman kısmen kimi zaman da tamamen engellenmesi aslında savaş ve çatışma ortamına maruz kalan çocuklar ve gençler açısından sürekli dünya gündeminde yer alan konulardır. Ancak Covid-19 salgını sebebiyle eğitim hakkının kullanımına yönelik zorunlu uygulamalar dünyanın her ülkesinde sağlık şartlarına, salgın yayılım hızına ve ekonomik altyapı yeterliliklerine göre yeniden planlanmış ve eğitim-sağlık ilişkisi bir sıkı denetime tabi tutulmuştur. Bunun yanında salgının

ülkelerin eğitim-öğretim sistemleri üzerine yığıldığı maddi ve teknolojik problemler bir yana, salgın sonlandığında dahi ülkelerin eğitim öğretim politikalarında geleceğe yönelik ortaya çıkacak birçok hukuki ve sosyal sorunun çözümünü de gerekli kılmaktadır. Uzaktan eğitimin salgın döneminde can güvenliği açısından birçok faydası olduğu gibi öne çıkan sınırlılıkları ise; ilkokul, ortaokul ve lise kademesindeki tüm derslerin uzaktan eğitime uygun olmamasıdır. Öğrenme ortamlarındaki yüz yüze iletişimin öğretmen öğrenci arasındaki duygusal bağın sağlanamaması öğrenci motivasyonunu düşüren etkenlerin başında gelmektedir. Öğrenme sırasında kimi zaman dönüt ve düzeltme yapılamaması, öz denetim alışkanlığı kazanamamış öğrencilerin ders çizelgesine ve zaman planlamasına sadık kalamamaları, kalabalık olan öğrenci gruplarında bire bir iletişim kurulamaması, uzaktan eğitim için gerekli olan altyapı çalışmalarının bilhassa bizim ülkemizde eksik oluşu, uzaktan eğitimin uygulanabilirliğinde bir takım sıkıntılar ortaya çıkarabilmektedir. İlkokulun ilk yıllarındaki temel okuma yazma, sınıf iklimine uyum sağlama kazanımlarının uzaktan eğitim ile sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememesi ve ortaokul kademesindeki öğrencilerin liselere giriş sınavı öncesinde kendilerini yeterince güdüleyememeleri ülkemizde uzaktan eğitimin en önemli sınırlılıkları olmuştur.

Görüyoruz ki 23 Mart 2020 tarihinden itibaren Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı da yayınladığı resmi haber ve duyurularla salgın sürecinde hem öğrencilerin sağlığını korumayı amaçlamış hem de eğitimin mevcut imkanlar dahilinde uzaktan eğitim başlığı altında yürütülebilmesini sağlayacak bir dizi tedbir olarak, birçok hukuki mevzuatı yürürlüğe koymuştur. Alınan tedbirleri ve yapılan çalışmaları devletin iki anayasal görevi olan halk sağlığını korumak ve vatandaşın eğitim öğrenim hakkını teslim etmek noktasında değerlendirmeliyiz. Halk sağlığının korunması, eğitim hakkının gerçekleştirilebilmesi için bir ön koşul olduğundan devletin, gerekli gördüğü olağanüstü durumlarda eğitim öğrenim hakkından asgari seviyede feragat etmek zorunda kaldığını söyleyebiliriz. Alınan tedbirlerin uygulanabilirliğini belirleyen başlıca faktörün ekonomi olduğunu düşünürsek kimi tedbirlerin geç alındığını ya da alınan tedbirlerin uygulanabilirlik noktasında kimi bölgelerde sözde kaldığını söylemeden geçemeyiz. Temizlik ve hijyen noktasında kullanılacak malzemelerin ve istihdam edilmesi gereken personelin ülke ekonomisine getireceği maliyeti düşündüğümüzde yalnızca güçlü ülke ekonomilerinin bu yükün altından tam anlamıyla başarılı bir şekilde kalkabileceğini görürüz. Vatandaşın haber bültenlerinde takip ettiği tam teşekküllü temizlik ekipmanları ile dezenfekte edilen okullar ülke genelindeki okul oranını düşündüğümüzde %1'i dahi geçmez. Hal böyle iken merkezden alınan kararların taşrada kağıt üzerindeki gibi değil mevcut kısıtlı imkanlar dahilinde uygulandığını söylemeliyiz. Bir okuldaki temizlik bezi adedinin dahi bir elin parmaklarını geçmediği düşünürsek kağıt üzerinde başarılı, uygulamada sakıncalı bir süreci geride bıraktığımız gerçeği ile yüzleşmeliyiz.

Salgın sürecinde vatandaşların eğitim hakkını kullanabilmesi için zaman zaman okulları açık tutarak kimi dönemlerde de uzaktan eğitim yoluyla vatandaşlarına hizmet veren devletimiz yardımcı kaynaklar ve çevirim içi rehberlik yoluyla hem velileri hem de öğrencileri olabildiğince eğitim platformunun içinde tutmaya çalışmış, eğitimle alakalı istatistik verileri ve sahadan aldığı dönütleri sık sık vatandaşlarla paylaşmıştır. Salgın dönemlerinde öncelik toplumun sağlığı olduğu için vatandaşlardan da

bu süreçte okulların yüz yüze eğitime ara vermesi ile alakalı kitlesel bir tepkiye de rastlanmamıştır. Uzaktan eğitim, teknolojik ve ekonomik alt yapısı yeterli olan kent merkezlerinde yüksek bir katılımı başarıyla bir şekilde yürütülebilirken kırsal kesimlerdeki teknolojik yetersizlikler, velilerin ve öğrencilerin motivasyon eksiklikleri ve uzaktan eğitime kültürel yatkınlık düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda istenen katılım seviyesine ulaşmadığını görmekteyiz. Devletler bugüne kadar savaş ve afet ihtimalleri üzerinden olağanüstü durumlar karşısında alınabilecek tedbirleri, görev dağılımını ve kriz yönetimini planlamaktaydı. Oysa bugün tüm dünyada etkisini gösteren salgın süreci devletleri yeni bir kriz yönetimiyle tanıştırmış, günlük hayatın en az kayıpla devam edebilmesi ve eğitim hizmetlerinin aksamaması için hem bilinçli vatandaşlara hem büyük maddi kaynaklara ihtiyaç duyulacağı gerçeğiyle yüzleşmiştir.

### Öneriler

- Ülke genelinde internet altyapısı gözden geçirilerek, iyileştirilmeli. Kırsal bölgelerde tek tek hanelere ulaştırılması güç olan internet hizmeti belirli merkezlerde halkın ve öğrencilerin kullanımına sunulmalı.
- Öğretmenler ve okul idarecileri hizmet içi eğitimlerle bilgi teknolojilerini daha etkili ve verimli bir şekilde kullanmayı öğrenmeli.
- Öğretmenlere internetin olmadığı ortamlarda da kazanımlarını etkili bir şekilde sunabilmeleri için dijital veritabanı hazırlanmalı.
- Uzaktan eğitim sürecinde internet hizmeti daha uygun fiyat ve tarifelerle vatandaşların kullanımına sunulmalı, eğitim için standart donanıma sahip bilgisayar ve tabletlere erişim daha kolay olmalı.
- Okul idarecilerine olağanüstü durumlarda inisiyatif alma yetkisi verilerek eğitimin sürekliliği mevcut imkanlar dahilinde yürütülmeli.
- Uzaktan eğitim sürecinde eğitim müfredatı yeniden düzenlenerek temel seviye kazanımlar sürekli tekrar yoluyla pekiştirilmeli, veli de eğitim sürecine dahil edilmelidir.



### Kaynakça

ALTIPARMAK, Mahinur, (2011), “E-Öğrenme ve Uzaktan Eğitimde Açık Kaynak Kodlu Öğrenme Yönetim Sistemleri”, Akademik Bilişim’11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri: 319-327.

ALTUNYA, N., 2003. *Anayasa Hukuku Açısından Türkiye’de Eğitim ve Öğretim Hakkı*, İstanbul : Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

DİNÇER, S. (2016),13 Mayıs 2020 tarihinde: <https://www.researchgate.net> adresinden alındı.

EYGÜ, H. & KARAMAN, S., (2013). “Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1) : 36-59.

FENDOĞLU, H, (2017), “Olağanüstü Dönemler ve Yayıncılık”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7, 1 :49-66

GÖK, F, (2004), “Eğitim Hakkı: Türkiye Gerçeği”, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü, (2000), *İlköğretim Okulu Ders Programları*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

SANCAR, M., 2012. *Devlet Aklı Kısılcacında Hukuk Devleti*, İstanbul: İletişim Yayınları

SCHRİJER, Bingöl, B., (2020), “COVID-19 Salgını Süresince Eğitim Hakkı, Fırsat Eşitliği ve Sınavlara İlişkin Temel Problemler”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78 (2) : 837-884 .

TANÖR, B.-YÜZBAŞIOĞLU, N.,(2009), *Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul: Beta Yayıncılık

### Resmi Kaynaklar

Milli Eğitim Bakanlığı, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973

Resmi Gazete, 26.07.2014-29072

Resmi Gazete, 07.09.2013-28758.

2935 sayılı ve 25.10.1983 tarihli Olağanüstü Hal Kanunu.

### Extended Abstract

Whole Word were exposed to one of the most fatal crises of 21th century since the winter months. Covid-19 pandemic which emerged at a stroke, effected education and training field undoubtedly which human factor takes the first place, just like it has an impact on every moment of life. Discussions related to the restriction of the right to education given to citizens in democratic countries under normal circumstances, and the blocking of access to education, sometimes partially or completely, are actually issues that always take place on the world agenda for children and youth who are exposed to war and conflict. But because of the Covid-19 pandemic, obligatory practices for the use of the right to education were re-planned according to health conditions, spreading speed of the pandemic and economic infrastructure adequacy. And the relation between education and health was subjected to strict audit in every country of the world. Besides, apart from the financial and technological problems that pandemic inflicted on the countries' education and training systems, it also makes essential to find solutions of many legal and social problems that will occur in in the education and training policies of countries even the pandemic ends. As well as distance education has a lot of advantages in terms of life safety during the pandemic, the outstanding restrictions are; all the courses in primary, secondary and high school are not available for distance education. The lack of providing face to face communication and emotional tie between teacher and student in learning environments, are the heading factors that reduce student motivation. Inability to give feedback and corrections, inability to follow the schedule and time managing for the students who have not gained self-control habit, inability to establish peer to peer communication in crowded student groups, the lack of infrastructure that is needed for distance education especially in our country, may cause some problems in the applicability of distance education. Inability to achieve basic literacy, adaptation to classroom climate gains -which are given in the first years of primary school-in distance education healthfully and not being adequately motivated before the high school entrance exam for secondary school students, have become the most important restrictions of distance learning in our country.

We see that, the Ministry of National Education of the Republic of Turkey not only aimed to protect students' health with official news and announcements during the pandemic but also took series of precautions to make sure that education can be done under the title of distance education with the current opportunities and put many regulations into action. We must evaluate taken precautions and work done in connection with protecting public health and give citizens credit for education which are two constitutional custodies of the government. Since the protection of public health is a prior condition, we may say that the government had to abdicate from right to education at a minimum level in extraordinary situation when it is needed. When we think that the economy is the main factor that determines the applicability of the precautions taken, we have to say that some precautions were taken late or precautions taken remained unfulfilled in some regions in terms of applicability. When we think the economic burden that materials used for cleaning and hygiene and the personnel to be employed for these materials will bring, we can say that only strong economies can cope with this. Schools that fully disinfected with full-fledged materials that citizens watch in news bulletins are not even more than %1 when we think the total rate of the schools

throughout the country. And yet we have to say that precautions taken in center are applied with the current possibilities in the rural, not it is on the paper. If we think that even the numbers of cleaning cloths can be counted on the fingers of one hand, we have to face the reality that we left behind a process that is successful on paper but painful in practice.

Our state that provides services for citizens to use right to education, sometimes by keeping the schools open and sometimes through distance education, tried to keep both students and parents in educational field as much as possible through supplementary resources and online counselling and shared the statistics that are related to education and feedbacks taken frequently with the public. Since the public health is the priority during pandemic period, there has not been any mass reaction from the citizens about having a break for face to face education. We see that distance education has not reached the desired level in rural areas when we consider technological inadequacies, the lack of motivation of students and parents and the level cultural affinity to distance education while it is conducted successfully in cities where technological infrastructure is sufficient. States have been planning precautions can be taken against extraordinary situations, task distribution and crisis management over war and disaster possibilities until now. Yet today, the pandemic that has impact on the whole world introduced a new crisis management to the states, and faced the reality that both conscious people and large economic resources will be needed to continue daily life with a minimum level of loss and to ensure that education is not suspended.

### **Suggestions**

The internet infrastructure over the country should be reviewed and improved. Public and students should be provided with internet which is difficult to reach individual households in specific centres.

Teachers and school principles should learn to use information technologies productively through in-service trainings.

A digital data base should be prepared so the teachers can give their learning outcomes even in the places where there is no internet connection.

Internet service should be provided with cheaper prices during distance education process, reaching computers and tablets with standard hardware for educational purposes should be easier.

School principles should be provided with an authority to take initiative in extraordinary situations for continuity of education with current opportunities.

The whole curriculum should be reorganized in distance education period and basic level learning outcomes should be reinforced by continuous repetition, parents also should be involved in education process.

